

A BIOGAZDÁLKODÁS HELYZETE ÉS JÖVŐJE

Az Infojegyzet a biogazdálkodásról nyújt áttekintést, különös tekintettel arra, hogy 2030-ra az EU mezőgazdasági földterületeinek legalább 25 százalékát kívánják bevonni ebbe a termelési formába.

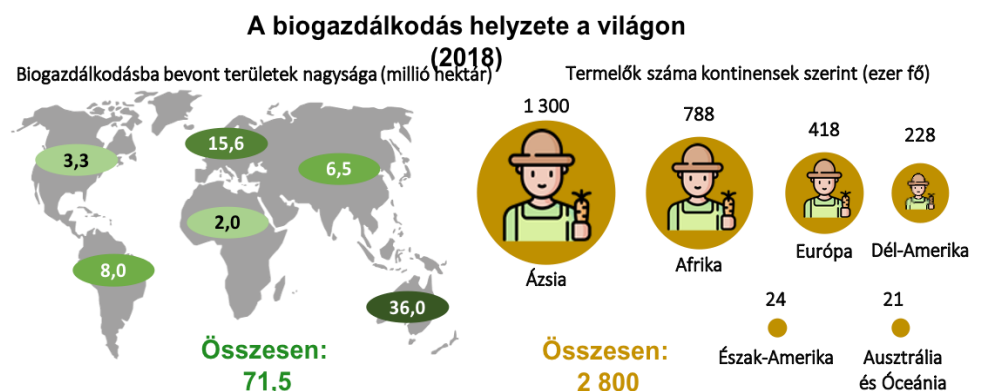
- A világon a mezőgazdaságilag hasznosított területeken belül a biogazdálkodásba bevont területek aránya 1,5% volt 2018-ban.
- A biogazdálkodásban a teljes termelés, feldolgozás, címkézés, értékesítés folyamatát egy fenntartható rendszerben való gondolkodás jellemzi.
- Az EU „Termelőtől a fogyasztóig” stratégiája az élelmiszer-előállításra fókuszál, az egészséges bolygó és ember elválaszthatatlan kapcsolatának megőrzésén keresztül.
- A Közös Agrárpolitikát érintő uniós tárgyalások során hazánk álláspontja szerint támogatottak a fenntartható gazdálkodás főbb céljai, amennyiben azok nem csökkentik az [európai gazdák versenyképességét](#).
- A hazai öko-gazdálkodás dinamikusan fejlődésének hátterében többek között az uniós támogatási rendszer áll.
- KAP támogatásból részesülő öko-gazdálkodók aránya hazánkban 55% volt, míg az [EU-27-ek átlaga](#) 65%.
- A bio ültetvények területe 2,5-szeresére nőtt 2015 óta ([KSH, 2019](#)).
- Az ökológiai termelésben a kertészet ágazat érzi a legnagyobb keresleti igényt a biotermékek iránt.

Az [IFOAM](#) (Ökológiai Mezőgazdasági Mozgalmak Nemzetközi Szövetsége, 1972) a világ első és máig legnagyobb, nemzetközi biogazdálkodókat képviselő szervezete szerint: „Az organikus mezőgazdálkodás olyan termelési rendszer, amely fenntartja a talajok, ökoszisztémák és emberek egészségét. Visszas hatású kívülről bevitt anyagok helyett ökológiai folyamatokra, biológiai sokféleségre és a helyi körülményekhez igazodó körforgásokra épít.” ([IFOAM, 2008](#)).

Márai Géza és szerzőtársai (2002) **komplex megközelítése** szerint teljes körű mező-, erdő- és tájgazdálkodást, élelmiszertermelést, valamint vidékfejlesztést jelent, amely szigorú előírások (ellenőrzés és minősítés) keretei között zajlik és **4 fő alapelvre épül**; az egészség, a környezet megóvása, a méltányosság és a gondoskodás elvére. Három funkcióját különítik el: gazdasági, ökológiai és társadalmi-szociális szerep.

Az ökológiai gazdálkodás **modernkori története** Európában az 1920-as években indult biodinamikus gazdálkodás (Rudolf Steiner) mozgalmaig vezethető vissza, míg a **klasszikus biogazdálkodás** Albert Howard munkássága nyomán indult el. Mindezek hátterében többek között a nagyfokú gépesítés, műtrágyázás, kémiai növényvédelem, az iparszerű mezőgazdasági rendszerek ökoszisztémára gyakorolt negatív hatásai álltak. Kutatók és farmerek a korlátozott természeti erőforrások figyelembevételével a helyes mezőgazdasági gyakorlatok kialakításán kezdtek el kísérletezni. A mérhető változások egyike volt a talaj szerves anyag tartalmának csökkenése, amit a Howard-Balfour-módszer komposztálási gyakorlatával javítani tudtak (Heckman, 2006). Az 1946-ban megalapított [Soil Association](#) (Talajszövetség) társaság az egészséges élelmiszer-előállítás feltételeként a talaj védelmét jelölte meg, ami napjainkban is kihívás.

Korábbi, „A biogazdálkodás története és tendenciái” című elemzésünk bemutatja az ágazat globális helyzetét a termeléstől a címkézésig, és fokozatos térnyerését 2000–2018 között ([Infoszolg, 2018](#)).

ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS A VILÁGBAN

Az IFOAM és [FiBL](#) (Biogazdálkodási Kutató Intézetet) által kiadott [The World of Organic Agriculture 2020](#) statisztikai évkönyv részletes adatokat közöl a biogazdálkodás 2018-as helyzetéről (ld. az 1. ábrát is).

A biogazdálkodásba bevont összterület **71,5 millió hektár** (ha), ez 2016-hoz képest 24 százalékos növekedés. A világ mezőgazdaságilag hasznosított területén belüli aránya **1,5%**. Az éves területnövekedés (2,9%) töretlen volt minden kontinensen, Franciaország értéke (16,7%) kiemelkedett.

Az egyes országok biogazdálkodásba bevont területének aránya jelentősen eltér. Míg a [2000-es felmérés](#) fókuszában a biogazdálkodás létezése állt, addig napjainkban **16 országban 10% feletti** az aránya. A **TOP 3**; Liechtenstein 38,5%, Szamoa 34,5%, Ausztria 24,7%.

2,8 millió termelő tartozott az ágazathoz, leg többen India (1,1 millió) Uganda és Etiópia területén gazdálkodnak.

Növénykultúrák szerint (földhasználati forma) a területek több mint **kétharmadát rétet/legelőként** hasznosítják, azaz állattartás, takarmánynövények termesztése zajlik. **18,6%** a szántóföldi növények (gabonafélék, olajos növények, száraz hüvelyesek, stb.), **7% pedig ültetvények részesedése** (kávé, olajbogyó, kakaóbab, trópusi gyümölcsösök, szőlő, diófélék, stb).

A világ biopiacának **kínálati és keresleti helye** földrajzilag továbbra is **elkülönül** egymástól, a fejlődő országok egyre nagyobb versenyt generáltak a fizetőképes fogyasztók elérésére.

Az élelmiszerek világpiacon a biotermékek egy speciális és növekvő szegmenst képeznek. A világon a bio- élelmiszerek és italok összesített **forgalma** elérte a **95 milliárd eurót**, ennek **80 százalékát az USA és Európa** kereslete adta (2018). Erősödő trend a lokális piacok kiépülése és növekedése Ázsia, Dél-Amerika és Afrika országában.

A legnagyobb **1 főre jutó fogyasztás** (312 euró) Dánia és Svájc lakosainál történt.

Az IFOAM által felmért 186 ország közül 84-ben léteznek a gazdálkodásra **vonatkozó jogszabályok**, standard előírások (tilos pl. a szintetikus növényvédő szerek, műtrágyák és géntechnológiával módosított szervezetek felhasználása, ennek ellenőrzése és nyomon követése viszont jelentősen eltérhet).

A klímaváltozással összefüggő természetsökkenések, a környezeti problémák miatt az egyes gazdasági csoportok, térségek jövőbeli stratégiai céljaikban az ökológiai gazdálkodást kifejezetten támogatják, ami az ágazat növekvő világpiaci szerepét fokozhatja.

EURÓPAI UNIÓ

Habár a biogazdálkodás bölcsőjében töretlen az ágazat fejlődés, az EU mára elvesztette markáns szerepét területi és termelői arány vonatkozásban, a növekedés centruma Ázsia lett ([Biogazdálkodás, 2018](#)). A főbb ágazati adatok (2018):

Az összterület **13,8 millió ha** (Európa 15,6 millió), legnagyobb területtel (~2 millió ha) Spanyol-, Francia-, Olaszország rendelkezett. Éves növekedés szerint a franciák és a spanyolok állították át a legtöbb területet (ha), míg relatív arányát tekintve az írek és a románok.

A mezőgazdaságilag hasznosított területen belül a biogazdálkodási területek aránya közel **8%** (EU-átlag). A 27 tagállamból **8 országban 10% feletti** az értéke. A világelső Liechtenstein és Ausztria mellett, Észt-, (21,6%), Svéd-, (19,9%) Olaszország (15,8%) értéke is magas.

327 ezer biotermelőt tartanak nyilván, a legtöbb termelő olasz (69 ezer fő), vagy francia.

Földhasználat: 44% rétet/legelő (6 millió ha), 48% a szántóföldi növénytermesztés (6,1 millió ha), 8% az ültetvények aránya (1,5 millió ha). A citrusfélék kivételével, mindhárom főcsoport területe nőtt. A száraz hüvelyesek termesztése a legsikeresebb, nagyon fontos szerepük van a fehérjetakarmányozásban és a vetésforgóban. Az ültetvények több mint felén olívbogyót és szőlőt termesztenek.

A világon egyedülálló, bár nem teljes körű a **bio állattartás** adatgyűjtése: 4,6 millió szarvasmarha, 5,6 millió juh, 1,3 millió sertés tartozott ide, az állattartáson belül a bio állatok

létszámaránya 0,7–5,2%. Kifejezetten keresettek a tejtermékek, és a tojás.

A világ **biopiac forgalmának közel 40 százalékat** adja (37,4 milliárd euró), ebből legnagyobb a német (27%), és a francia (22%) részarány. A kiskereskedelmi forgalmon belül az **ökopiac** aránya Dániában a legnagyobb 11,5% (a világon is), ezt Svájc és Svédország követi. Az EU-ban átlagosan az 1 főre jutó fogyasztás **76 euró**, 7 tagország esetén ez az érték meghaladta a 100 eurót.

Ökogazdálkodás jogszabályi változása

Korábbi [elemzésünk](#) részletezte az 1991 és 2018 közötti jogszabályi változásokat. Összeségében az EU öko rendeletei minden gazdasági szereplőre kiterjedtek, akik ökológiai termelésre utaló jelöléssel, címkével ellátott termékek előállításával, feldolgozásával, importálásával, illetve forgalmazásával foglalkoztak. Fokozatosan bővült a szabályozott termékek (növény, állat, takarmány, akvakultúra) köre, a harmadik országból származó import termékekre vonatkozó előírások, és az egyenértékű termékeket exportáló, elismert harmadik országok listája ([1235/2008 EK rendelet](#)).

A hatályos [834/2007/EK rendelet](#) mellett a [271/2010/EU rendelet](#) kötelezővé tette az ökológiai termelésből származó termékeken a közösségi logó, az „eurolevél” használatát. Az EU szabályozási rendszere az egyik legösszetettebb a világon.

Mivel a szabályozás egyes részletei 20 éve érvényben vannak, az ágazat fejlődéséből eredően szükség volt egy új rendelet kidolgozására. A tagországok gyakorlata sok esetben eltért egymástól, túl sok derogáció történt. A [2018/848 rendeletben](#) jelentősen bővülnek az általános célok, hangsúlyosabbá válik a talaj és faj/fajtavédelem. A **reform elvárt eredményei** például a tisztességes verseny, kevesebb kivétel, a csalások megelőzése, a fogyasztói bizalom fenntartása. Kiemelten fontos, hogy a harmadik országbeli és az uniós termelőkre ugyanazok a szabályok fognak vonatkozni. A nemzetközi megoldások felé történő elmozdulás oka, hogy a növekvő import és az export volumene miatt a termelési és ellenőrzési szabályok nagyobb átláthatóságára van szükség (Németh, 2020).

Az új rendelet a koronavírus járvány miatt 2021 helyett **2022** januárjától lép életbe ([EU 2020/1693](#)).

AGRÁR-ÉS KÖRNYEZETPOLITIKA 2021–

Az EU [zöld megállapodásának](#) célja, hogy Európa 2050-ig az első klímasemleges kontinens lesz. Ennek részeként a „**Termelőtől a fogyasztóig**” stratégia ([F2F, 2020](#)) a fenntartható élelmiszerrendszerek kialakítását, és a környezeti, éghajlati lábnyomának csökkentését szorgalmazza. Az F2F integráltan foglalkozik az élelmiszer-előállítás, szállítás, forgalmazás és fogyasztás kérdéseivel, céljai között szerepel az élelmezésbiztonság, a táplálkozás és a közegészségügy biztosítása, vagy a biodiverzitás csökkenésének visszafordítása. Mindezek fontosságára a koronavírus járvány is rávilágított. Ambiciózus [célkitűzéseinek](#) egyike, hogy 2030-ra az EU mezőgazdasági földterületeinek **legalább 25 százalékát ökológiai gazdálkodás** keretében műveljék meg.

A 25% EU-s átlagban értelmezendő, és inkább egy törekvést fejez ki. Alulról felfelé építkező megközelítés szerint a **tagállamoknak adott-ságaikhoz mérten** egy nemzeti célt kell megjelölniük (a szektorral folytatott egyeztetés alapján) az új ciklusra szóló Közös Agrárpolitika (KAP) terveikben, és egy támogatási keretrendszert szükséges kialakítaniuk. A célok differenciája azért is fontos, mert az országok eltérő szinteken állnak, Ausztria a jelenlegi területi arányával (24,7%) már teljesítette a célt, de a fejlődése folytatódni fog. A célkitűzés elérését az EU számos **formában** kívánja segíteni (Eric Gall, 2020):

- Készül az EU új ökogazdálkodási cselekvési terve, a [társadalmi konzultációja](#) nemrég zárult le (az IFOAM OE javaslatait beépítve).
- A fenntartható élelmiszer beszerzés kötelező minimumkövetelményeinek kidolgozásánál (F2F) törekszenek, hogy az ökológiai termékek nagyobb mértékben kerüljenek be a közétkeztetésbe (állami intézmények zöld közbeszerzése, promóció stb.).
- Az EU mezőgazdasági és élelmiszeripari promóciós programjának felülvizsgálata.

- Adókedvezmények célzott használata az ökológiai gyümölcs és zöldség támogatására;
- Kutatási és innovációs költségvetési keret az ökológiai gazdálkodás és agroökológia számára (Horizon 10 milliárd euró, [BIOEAST](#) kezdeményezés).

A nemrég elfogadott **Biodiverzitási stratégia** is kiemelt szerepet szán az ágazatnak, amely bizonyított előnyökkel jár a környezet és a társadalom számára is.

Az **új KAP** (Infojegyzet [2017/44](#)) kiindulási alapja volt, hogy a mezőgazdaságnak is hozzá kell járulnia az EU-s klímacélokhoz. A [2018-as tervezet](#) a korszerűsítés és egyszerűsítés jegyében segíti a mezőgazdasági termelőket a fenntarthatóbb gazdálkodás kialakításban, támogatja a precíziós mezőgazdaság, a **biogazdálkodás, az agroökológia, az agrárerdészet** gyakorlatát, a zöld és digitális technológiákba történő beruházásokat. A zöldítés helyébe kötelező öko-rendszerek lépnek, ezáltal a területalapú támogatásokat környezet- és klímavédelmi célok eléréséhez fogják kötni. A kötelező előírások mellett önkéntes intézkedéseket is bevezetnek. 2020 októberében elfogadott [KAP tervezet](#), mint koncepció egyre zöldebb, és egyre **kevésbé agrár fókuszú**. A tagállamoknak növekszik a jogköre saját kereteik és döntéseik kialakításában, ezáltal az uniós agrárpolitika kevésbé lesz közös. Összességében az EU költségvetéséből kevesebb forrás jut a szektornak, ezzel folytatódik az évtizede tartó tendencia. Reálisan nézve a következő két év átmeneti időszak lesz ([Agro Napló, 2020](#)).

ÖKOGAZDÁLKODÁS HAZÁNKBAN 2018–

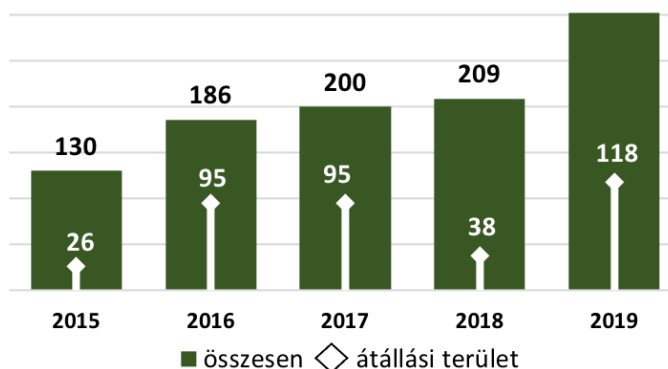
Az ágazat legfőbb szereplői: ökológiai gazdálkodók (5136 fő, [KSH 2019](#)), hazai és nemzetközi érdekképviselői szervezetük a [Biokultúra Szövetség](#) (IFOAM tag), két ellenőrző-tanúsító szervezet a [Biokontroll](#) Hungária Nonprofit Kft., és a [Hungária Öko Garancia Kft.](#), a NÉBIH, az érintett minisztériumok és az ÖKO támogatási kérelmekért és kifizetésekért felelős [MÁK](#). Az EU rendeletek értelmében minősített biotermékeket csak öko termelésbe bevont területeken lehet előállítani, ezért a hivatalos adatközlésekben megkülönböztetik az átállás alatt lévő és már teljesen átállt területeket.

Az átállási időszak egy **két-három éves átmeneti periódus** (növénykultúra függő), ezalatt be kell tartani minden biogazdálkodásra vonatkozó előírást, és vállalni a gyakorlatból eredeztethető többletköltségeket, de ezek a termékek még nem minősíthetők, nem hoznak bevételt. Az **ÖKO támogatások** vissza nem térítendő területalapú támogatások, az átállás időszaka alatt magasabb összegűek ellentételezve a vállalt kockázatokat ([NAK, 2015](#)).

A 2. ábra a hazai bevont területek dinamikus növekedést mutatja, miszerint 2015 óta a vidékfejlesztési (ÖKO VP) programoknak köszönhetően **2,3-szorosára nőtt az összterület**. Hazánkban a bevont területek aránya 5,7%, ez kevesebb az EU-átlagnál (8%), de nagyságát és dinamikáját tekintve jelentősen fejlődik. 2019-ben 185 ezer ha ökológiai, és 118 ezer ha átállási terület volt ([KSH, 2019](#)). 2018–2019 között több mint háromszorosára nőtt az átállási területek nagysága, melynek háttérében a 2019-ben elinduló ÖKO VP 2018 program állt.

Földhasználat szerint (kultúrák) a szántóföldi növénytermesztés területi aránya 34%, **az ökológiai gyepek (rét/legelő) 61%**, az állókultúráké (ültvények) 5% (2019). Közismert, hogy a legnagyobb arány akárcsak a világon, hazánkban is a legelőknek van (185 ezer ha). A legtöbb gazdálkodó a gyengébb termőképességű gyepek után igényli a támogatást (kiegészítő forrás) ahol viszont nem volt feltétel az ökológiai állati termék előállítás. A szántóföldi termelésben külön szegmens a **szabadföldi zöldségtermesztés**, itt két nagy termelői irány különíthető el, a feldolgozóipar részére végzett, és közvetlen a biopiacra termelés.

2. ábra: Ökológiai gazdálkodásba bevont összes mezőgazdasági terület (ezer hektár) **303**

Forrás: [Infoszolg/KSH 2013](#).

Az **állókultúrák** esetén a leglátványosabb a VP által kiváltott ösztönző hatás, hiszen kifejezetten magas a fajlagos támogatás mértéke, 2015-höz képest **2,5-szerese lett a területük** ([Allacherné, 2020](#)) ([Jandó, 2020](#)). A jövőben hangsúlyosá

válík a többszintű partnerség, és a KAP javaslatok között szereplő új elemek a beruházási támogatás, ökoturizmus, tudásátadás stb. (Frizon Somogyi, 2020).

Források:

- [34/2013. \(V. 14.\) VM rendelet](#)
- [EU Mission: Soil health and food](#)
- FiBL&IFOAM- Organic International: [The World of Organic Agriculture 2020](#),
- Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet ([ÖMKi](#)): Ökológiai gazdálkodás – Ágazati konferencia 2020. 09.30-10.2. előadásai
- Frizon Somogyi Orsolya: Mi várható az Európai Unió Közös Agrárpolitikájától 2020 után és hogyan érinti mindez az ökogazdálkodókat? előadás
- Allacherné Szépkuthy Katalin: Ökológiai termelés Magyarországon – [Agrofórum Online](#), 2020. 10. 30.
- Jandó Zoltán: Egyre több Magyarországon a biogazdaság, de még így is nagy a lemaradásunk – [g7.hu](#), 2020. 07.21.
- FM: [Nemzeti Akcióterv](#) az Ökológiai Gazdálkodás Fejlesztéséért (2014-2020)
- J. Heckman: A history of organic farming: Transitions from Sir Albert Howard's "War in the Soil" to USDA National Organic Program, [Renewable Agriculture and Food Systems](#) 2006 Vol. 21, No. 3 pp. 143-150.